

"Overleefd doordat ik kleermaker en muzikant was"

KOS

het krijgsgevangenenkamp en in de metaalfabriek waar hij verplicht tewerkgesteld was, staat hij al 75 jaar op en ze vergezellen hem als hij gaat slapen. "Die oorlog laat me nooit los. Nooit. Ik heb dan ook ongelooflijk veel chance gehad."

FRIEDA JORIS

KOS

"Ik was een snotneus van net geen 19, toen ik op 3 januari '39 bij het leger ging", vertelt Karel De Rycke. "2de linieregiment, 5de compagnie, ondergebracht in de Leopoldskazerne in Gent. Dat ik klarinet speelde in de soldatencinema op het Sint-Pietersplein, was toen al een voordeel. Ik mocht later wegblijven dan de anderen, dat was mooi meegenomen."

KOS

"Op 10 mei 1940 was onze opleiding nog lang niet voltooid en zaten we in Schilde. Ik had verlof gevraagd en kreeg te horen dat ik niet naar huis kon omdat het oorlog was. Zo werd dat gezegd, zonder veel poeha. Iedereen in de kolonne bleef redelijk onverschillig, ik begrijp dat achteraf zelfs niet goed. Op dat moment leek het strijdgewoel ver van onze deur, denk ik."

"Adjutant Decorte, een oud-strijder van '14-'18 en een vent gelijk een boom, had het nogal voor mij. Toen het bevel kwam om me van de 5de compagnie over te plaatsen naar de compagnie 'Depot en Park' waar uniformen hersteld werden, zei Decorte: 'Hier komt niks van in huis.' Ze maakten me korporaal van een gevechtsgroep van dertien man en zo kon ik blijven."

Alle kerkhoven van Ninove

"We moesten stelling nemen aan de westelijke oever van het Schipdonkkanaal. In de 1ste linie, de voorpost, en aan de overkant

zat de vijand. Veel uitleg kregen we niet. Ze zeiden: 'Ge moet luisteren naar de artillerie van de vijand. Tussen twee salvo's zijn een paar seconden stilte en van die pauze moet ge gebruik maken om vooruit te gaan.'"

"Heel ordelijk ging het er allemaal niet aan toe, ook al omdat de Duitsers per vliegtuig pamfletten hadden rondgestrooid, waarna een aantal van onze soldaten deserteerden. Ik niet, integendeel. Ik had in alle verwarring nog een volautomatisch geweer meegegrist dat door een deserteur was achtergelaten. De commandant zei: 'Schiet af en toe een salvo in de openingen in de dijk.' Ik vond dat ongelooflijk stom. Het was bijna een uitnodiging: 'Schiet maar, hier zitten we.' En ze schoten, wees maar zeker. Ik had gelukkig mijn schuttersputje wat dieper uitgegraven toen een scherpschutter me vanop de andere oever onder vuur nam. Ik liet me vallen, het zand stooft op en mijn ransel was zwaar getroffen, maar ik bleef ongedeerd."

"De dag nadien staken de Duitsers het kanaal over met rubberboten en paktten ons in de rug, terwijl een Heinkel-vliegtuig de Belgische stelling onder vuur nam. We waren omsingeld, we konden geen kant meer uit. Twee van mijn goeie kameraden zijn die dag gesneuveld: Piet Wallebroek uit Gent en Jefke Beekman uit Ninove. Jefke was mijn beste kameraad bij het leger. We kwamen allebei naar de kazerne met een speldje van de KAJ op onze vest, en dat brak indertijd het ijs. Jefke zat op tien meter van mij toen hij een kogel in de buik kreeg. Op slag dood, ik zag het zo. Later heb ik alle kerkhoven van Ninove gedaan, maar ik heb zijn graf nooit gevonden."

Mitrailleur tegen het hoofd

"Mijn moeder zei: 'Hij kan goed babbelen, maar hij moet nog leren zwijgen.' Dat zwijgen heb ik nooit geleerd." Karel De Rycke (95) lacht hartelijk. De kleermakerszoon uit Eine spreekt het liefst over zijn ervaringen tijdens de oorlog. Met zijn belevenissen aan het front, in

"Op 26 mei 1940 ben ik krijgsgevangen genomen in Oostwinkel, een deelgemeente van Zomergem. De Duitsers haalden ons uit onze schuttersputjes, brachten ons naar de oever en we moesten al onze wapens in het Schipdonkkanaal dumpen. Gekniel moesten we daar wachten, met een Duitse mitrailleur tegen ons hoofd. Intimidatie - en toch: paniek was er niet. Ik dacht niet eens na, ik luisterde gedwee. Wat moest gebeuren, zou toch gebeuren."

"Ze voerden ons naar de kerk van Sleidinge en langs de weg stonden er mensen die compassie hadden en ons chocolade toestopten. Eens in de kerk kregen we een soort van hutsepot en ons 'bord' was een stuk dagblad. Ik heb er mijn handtekening nog op de biechtstoel gezet. Zo van: voilà, hier heb ik geslapen. Ik moet zeggen, we werden redelijk goed behandeld. Met onverschilligheid, maar de Duitsers maakten geen misbruik van de situatie. Ze waren de baas, zo simpel was het."

"Ze hebben ons via Lokeren naar het Zeeuws-Vlaamse Walsoorden gebracht, waar we op vier kolenboten werden gezet. Je had ons moeten zien. Zwart als roet. Via de Westerschelde ging het richting Emmerich aan de Duits-Nederlandse grens, en daar ben ik weer nipt aan de dood ontsnapt. Ter hoogte van Willemstad liep het schip dat ons volgde op een mijn. Ik hoorde een enorme knal, 300 krijgsgevangenen zijn toen verdronken en ik ontsprong eens te meer de dans."

"In Emmerich werden we op een beestentrein gezet, die dwars door Duitsland reed. We kregen een homp brood, daarmee moesten we het drie dagen uitzingen. We zaten als sardienen in een doosje: met tachtig man in één stinkende wagen. Nog een geluk dat er een klein gat was in de zijwand, waar we elkaar afwisselden om een luchtje te kunnen scheppen. Uitgeput kwamen we in Krems aan de Donau toe en we moesten nog te voet naar het gehucht

Gneixendorf. We zagen er zo ellendig uit, dat de bakkersvrouw van de Mathias Krombein Bäckerei ons toch brood in de handen stopte, hoewel ze daar zwaar voor gestraft kon worden."

"Ondanks de ellende keek ik rond. Voor het eerst zag ik de Donau, volgens Johann Strauss schoon en blauw. Nu, dat viel lelijk tegen. In een tuin ontdekte ik een borstbeeld van Beethoven, die in het Schloss Wasserhof heeft gelogeed. Toeval, hetzelfde beeld kreeg ik later voor mijn eerste prijs viool op de academie."

Ontspannen in de kerk

"Onze haveloze bende stond ook geen verblijf in een kasteel te wachten. We werden ondergebracht in de tenten van het krijgsgevangenenkamp Stalag XVII-B. We werden er kaalgeschoren en ontsmet om epidemieën te vermijden, en kregen een tenue met de letters KG (Kriegsgefangene) in koeien van letters erop genaaid. Ontsnappen bleek zo goed als onmogelijk."

"Eén keer per dag kregen we te eten: twee plakken zuur, zwart brood, een kop ersatzkoffie of een waterige soep. De rest van de tijd hadden we honger, maar een stuk brood opsparen was geen goed idee. Dat werd prompt gestolen, want ieders maag grolde. Het beste wat ons kon overkomen, was als we eens een dag bij een boer konden gaan werken. Daar kregen we tenminste deftig te eten."

"De hygiëne in het krijgsgevangenenkamp was penibel, de bewakers waren streng. Als een van de sukkelaars bij het appel 's ochtends ergens probeerde tegen te leunen, werd hij onmiddellijk aan het werk gezet en kreeg hij die dag geen eten. De bewakers die afkomstig waren uit Krems, waren meestal menselijker. Dit stukje Oostenrijk was nogal tegen het nazisme gekant, vandaar. We zagen er Duitse tweemotorige bommenwerpers op de terugweg van Engeland

overvliegen, type Heinkel 111. De dagen duurden soms lang en de enige momenten dat we een beetje konden ontspannen, waren de keren dat we naar de kerk mochten."

"Ik werd op zekere dag opgevorderd om met een ploeg van achttien man een dam te bouwen aan de Inn tussen Braunau en Passau, waar Hitler geboren is. Het bevel werd gevoerd door de Oostenrijker Joseph Ernst, een goeie vent. 'Wat hebben jullie te eten gekregen?', vroeg hij. Tja, watersoep. Hij ging zijn broodbonnen uitwisselen en wij kregen zijn brood. Even hadden we geen honger."

"Na een kleine drie maanden in Stalag XVII mochten ik en mijn Vlaamse lotgenoten naar huis. 'Der Führer liebt die Flamen', zeiden ze. Tja, dat zal wel... De Walen moesten blijven, hoewel die ineens wanhopig hun best deden om Nederlands te spreken. Ik nam de trein naar Brussel en ging bij mijn zuster Godelieve logeren, die daar als meid werkte. Zij kookte en zorgde ervoor dat ik weer op krachten kwam, en pas dan reed ik naar huis in Oudenaarde. De familie wachtte aan het station met een koets, ik werd als een held onthaald en er was een feestje waarop de kreek van brouwerij Cnudde rijkelijk stroomde."

"Het land was bezet en de mensen ondergingen het gelaten, maar 'thuis' was niet meer hetzelfde. Bij mijn ouders waren twee Duitse soldaten ingekwartierd, Tony en Werner. Geen kwaai jongens, hoor, ze waren zelfs beschaamd omdat ik in het krijgsgevangenenkamp zo slecht was behandeld. Aanvankelijk heb ik mijn vader geholpen, maar er was niet zoveel werk voor kleermakers en ik verveelde me al gauw. Ik ben naar Frankrijk vertrokken om er met mijn neef in een suikerfabriek te gaan werken. 'Ge zijt zot', zei mijn vader, maar ik heb er toch twee maanden gewerkt."

"Toen ik me in december 1942 in Ronse moest aanmelden bij de

Werbestelle om in Duitsland te gaan werken, ben ik naar de oorlogsburgemeester van Eine gestapt. Leon Gevaert was een goed man en gaf me een attest dat mijn vader, die een stijf been had, me nodig had. 'Gehandicapt', schreef Gevaert en dat hielp natuurlijk niet. Ik moest naar het station, maar ik ben niet gegaan. Echt ondergedoken ben ik niet, ik zat gewoon thuis en kwam zo weinig mogelijk buiten. Op een dag werd ik bijna betrapt. Ik zat buiten op de drempel met mijn vriendin Antoinette, toen de Feldpolitzei op de fiets passeerde. Ik had geluk, ze stapten niet af en, typisch voor de menselijke natuur, ik werd onvoorzichtig. Plots stonden ze wel voor mijn deur. Ik kreeg amper de tijd om mijn valies te maken en moest de trein naar Duitsland op. Of ik bang was? Neen. Ik was niet de enige, ik liet dat allemaal over mij heen gaan. Ge kunt daar toch niks aan doen. Ik voelde me wel alleen op de wereld. Ik kende er geen levende ziel."

Kat smaakt als konijn

"In mei 1943 moest ik aan de slag in de Gustav Rudolph-fabriek in Oberpfannenstiel, een deelgemeente van Bernsbach in Saksen, waar vroeger potten, pannen en ketels werden vervaardigd. Maar... 'Die Räder müssen rollen für den Sieg!' Ik kwam erachter dat we onderdelen maakten voor de Pantzerfaust, een antitankwapen. De eigenaar van het bedrijf, Fritz-Rudolph, werd ervan verdacht de nazi's te saboteren en was achter de tralies gezet. Als compensatie hadden ze zijn echtgenote Gertrud samen met de heer Neubauer tot Lagerführerin benoemd en dat was een zegen. Die vrouw was zachtaardig en gaf ons zelfs een kleine radio. Daarmee bleef ze zelf ook op de hoogte van hoe de oorlog verliep, want ik kon haar vertellen wat er op de BBC werd verteld. Maar dat neemt niet weg dat de situatie verre van ideaal was. Het eten was erg slecht en verre van voldoende om acht uur per dag te werken. Nog een geluk dat er veel loslopende

katten waren, die door de kinderen in de buurt voor ons werden gevangen. Twaalf mark per stuk, en we maakten er een stoofpotje van. Smaakt als konijn, moet je weten."

"Ik werkte aan de stansmachine, die vormen uit metalen platen perste. Op een dag kwam Frau Rudolph langs. 'Je bent kleermaker, Karel. Zou je voor mij een mantel willen maken?' Ik mocht mee naar haar huis, er stond een deftige naaimachine en ik kreeg er goed te eten en te drinken. Ze vroeg me ook om klarinet te spelen op het feest voor de verjaardag van haar nichtje Rheinilde. Ik heb tot een gat in de nacht muziek gemaakt en mijn maag gevuld. Dat meisje was verliefd op mij en ik besefte: nu moet ik oppassen wat ik doe of zeg. Want ik had in Oudenaarde al een vriendin, hé."

"Ik werd daarna meermaals als muzikant gevraagd en maakte mantels voor vriendinnen van Frau Rudolph. Dat is wellicht mijn redding geweest. De anderen in het kamp waren ongetwijfeld jaloers, maar zij hadden er ook voordeel bij. Ik werd soms betaald met een wagentje vol aardappelen, zodat ook mijn kameraden te eten kregen. Maar ik moet bekennen, echte vrienden heb ik in het kamp niet gemaakt. Ik heb er niks voor gedaan om ze te krijgen, maar ook niks om ze af te stoten."

"De stansmachine heeft me mijn pink gekost. Ik moest de vormen insteken, persen en uitnemen en op een dag blokkeerde de machine. Ik probeerde toch nog de plaat eruit te halen en mijn pink werd verbrijzeld. Met een dot watten rond mijn bloedende hand ben ik zes kilometer te voet naar het ziekenhuis gegaan. Eerst wou de chirurg dat laatste kootje amputeren, maar dat heb ik geweigerd. 'Ik ben muzikant', heb ik gezegd. 'Zonder dat stukje kan ik geen klarinet meer spelen.' Die arts heeft dat goed gearrangeerd. Later heb ik thuis de kleppen van mijn klarinet langer laten maken en ik speel er nog altijd op."

Eerste editie van 'Mein Kampf'

"Ondanks de bijvoeding die ik links en rechts kreeg, ben ik toch ziek geworden. Zo verzwakt, dat ik naar het ziekenhuis van Aue werd gebracht, waar ze een gezwel vonden in mijn hals. Tuberculose van de lymfeklieren. Ze hebben me bestraald en het litteken zie je nog altijd. Mijn chef Neubauer kwam me bezoeken en zei: 'Zeg dat je in staat bent om te werken, anders krijg je straks geen eten meer en dan ben je een vogel voor de kat.' Ik ben dan ook veel te snel terug naar de fabriek gegaan. Ik moest wel niet terug naar die vervloekte stansmachine. Neubauer heeft een stoel genomen, die in de lift gezet en het enige dat ik nog moest doen, was op de knoppen duwen. 'Lees hier maar boekjes', zei hij. Weer had ik chance."

"In '44 werd Duitsland gebombardeerd, maar Bernsbach werd grotendeels gespaard. Op het eind van de oorlog werd ik gered door een man van de Sturmabteilung. Reinwardt, de vader van Rheinilde, kwam me verwittigen. 'De SS is in aantocht, je moet vluchten', zei hij. 'Je kan in onze logeerkamer slapen.' Na het werk wachtte Reinwardt me op met slecht nieuws. De kamer was in beslag genomen door de Obersturmbahnführer van de SS. 'Durf je in onze gang slapen?' Ja dus, ik lag op drie meter van de man die mij moest oppakken, maar ik was op tijd weg voor die SS'er wakker werd. Mijn koffer heb ik daar achtergelaten en het is er later nooit van gekomen om die op te halen. Er zat houtsnijwerk in dat ik op mijn verjaardag had gekregen en een eerste uitgave van 'Mein Kampf', die ik uit een oude kazerne had meegegrist. Stom, dat is nu een fortuin waard."

"Wat er met mijn lotgenoten in Bernsbach gebeurd is, weet ik niet. Ik ben het sparrowbos ingevlucht en botste een dag later op een vrachtwagen vol Duitse soldaten, die van het Oostfront kwamen en zich gingen overgeven. Ik mocht mee, op voorwaarde dat ik de

camion die op houtgas reed, van hout voorzag. De Amerikanen aanzagen me ook voor een Duitser en brachten me in een krijgsgevangenenkamp onder. Een Gentenaar die goed Engels sprak, speelde tolk en de kampcommandant liet me vertrekken."

"Ik sloot me aan bij het Franse leger en na een kort verblijf in Frankfurt belandde ik in het Belgische Visé. Daar pakten ze alles af wat waarde had. Bij mij was dat niet veel: een stuk stof dat ik van Frau Rudolph had gekregen, nadat ik haar mantel had gemaakt. Een oude viool die ik van enkele Tsjechen had gekregen, mocht ik wel houden. Daarna werd ik op de trein naar Brussel gezet."

Eén keer door moeder omhelsd

"Weer ben ik eerst naar mijn oudste zus gegaan, die nu op de Natiënlaan werkte. Er schoot niet veel meer van mij over, ik was een flauwe vent geworden. Totaal ondervoed, ik stond te wankelen op mijn benen. Godelieve heeft me weer opgevangen, voor ik terug naar Oudenaarde ging. Daar stond, net als de eerste keer, een koets te wachten met mijn moeder en Antoinette erin. Moeder had me twee jaar lang niet meer gezien en was heel bang geweest. Toen heeft ze me omhelsd, later heeft ze dat nooit meer gedaan. Ze was geen emotionele vrouw, zie je."

"Thuis hebben we gefeest met Engelse soldaten, maar het heeft lang geduurd voor ik weer de oude was. De verpleegster van de kinderkribbe waar mijn moeder werkte, zorgde voor versterkende middelen en ik kon weer in de kleermakerij bij mijn vader aan de slag. Niet voor heel lang: hij was een heel goede vakman, maar ik had andere ideeën en dat botste. Geen van de kinderen, drie zussen en een broer, heeft de kleermakerij trouwens voortgezet. Ik ben bij de post gegaan, mijn broer bij de politie."

"Kort na de oorlog ben ik met

Antoinette getrouwd en is mijn vader gestorven. De brieven die ik haar in Duitsland schreef, had mijn vrouw allemaal bewaard, maar uiteindelijk heb ik ze verbrand. Dat was privé, ik wou niet dat ze in handen van iemand anders vielen. Ze waren trouwens enorm gecensureerd, de meest onpersoonlijke waren de voorgedrukte. Dan mocht ik alleen de zinnen schrappen die niet pasten."

"Frau Götel, een vriendin van Frau Rudolph, heeft me na de oorlog nog geschreven. 'Lieber Karel, mein grosser Bruder.' Maar ik heb nooit teruggeschreven. Toen ik nog in Bernsbach was, heb ik ook een brief gekregen van de vader van Werner Hämpfel, een van de twee Duitse soldaten die bij mijn ouders logeerden. 'Onze lieve Werner is gesneuveld', schreef hij, en hij vroeg me eens langs te komen. Dat heb ik niet gedaan, ik kan die man toch niet helpen? Ik, die in tegenstelling tot zijn zoon zoveel geluk heb gehad."

"Die oorlog laat me nooit meer los. Ik koester geen haat tegen de Duitsers, totaal niet. Er is maar één man die ik uit de grond van mijn hart haat en die heet Hitler."